TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-9

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU TİYATRO

Tiyatro, sahnede, bir seyirci topluluğu önünde, oyuncular tarafından canlandırılmak üzere yazılan edebî türdür. Konusunu günlük yaşamdan alabileceği gibi tarihten, mitolojiden de alabilir. Sahnelenen bir tiyatro, insana iletisini aracısız (kâğıt, film vb. olmaksızın) aktarır. Tiyatro eserinde yer, dekor ve kişilerle ilgili bilgiler perde başlarında yer alır. Oyuncuların sergilemeleri gereken davranışlar yay ayraç içinde verilir. Anlatım, karşılıklı konuşma şeklindedir.

MODERN TİYATRO TRAJEDİ, KOMEDİ VE DRAM TÜRLERİNE AYRILIR.

Trajedi (Tragedya): Kökeni Eski Yunan edebiyatına dayanan trajedi; seyircide heyecan, korku ve acıma hissi uyandırarak ruhu kötülüklerden arındırma amacı güden tiyatro türüdür. Konularını tarihten ve mitolojiden alır. Trajedinin konu edindiği insan, eğitimlidir ve soylular arasından seçilmiştir. Kahramanlar, sıradan insanlar değil krallar, kraliçeler, prensler, tanrılar, yarı tanrılardır. Trajedide kaba ve çirkin sözlere yer verilmez. Öldürme, yaralama gibi olaylar sahnede canlandırılmaz, sahne gerisinden seyirciye duyurulur. Trajedi manzum olarak yazılır, genellikle beş perdeden oluşur, aralıksız oynanır. Koro ve diyalog bölümlerinden oluşur. Koro perde görevini üstlenir. Üç birlik kuralına uygun olarak yazılır. Üç birlik kuralı; eserin tek olay, tek mekân, tek gün kalıbı içinde yapılandırılmasıdır. Trajedi türündeki tiyatronun en önemli temsilcileri Eski Yunan edebiyatında Euripides, Aiskhylos, Sophokles; XVII. yüzyıl Fransız edebiyatında Racine (Rasin) ve Corneille'dir (Korney).

Komedi (Komedya): Kişilerin ve toplumun aksayan yönlerini güldürücü ögelerle iç içe yansıtan tiyatro türüdür. Korkaklık, cimrilik, dalkavukluk gibi huy ve davranışlar abartılarak seyirciyi güldürürken düşündürmek amaçlanır. Konular günlük yaşamdan alınır. Kahramanlar, halk kesiminden kimselerdir. Üç birlik kuralına uyulur. Kaba şakalar, söz oyunları, imalar önemli yer tutar. Öldürme, yaralama gibi olaylar sahnede canlandırılır. Manzum olarak yazılır, beş perdeden oluşur, aralıksız oynanır. Koro ve diyalog bölümlerinden oluşur. Koro perde görevini üstlenir. Komedinin en önemli temsilcileri Eski Yunan edebiyatında Aristophanes (Aristofanes) ve XVII. yüzyıl Fransız edebiyatında Molière'dir. Bugünkü komedilerde klasik komediye özgü kurallar uygulanmamaktadır.

Dram: Hayatı hem acıklı hem gülünç yönleriyle bir bütün olarak yansıtmayı amaçlayan tiyatro türüdür. XVIII. yüzyılda klasisizme tepki olarak doğan romantizm akımıyla ortaya çıkmıştır. Romantizm, klasisizmin akla ve sağduyuya verdiği önemi reddedip duygu ve hayali öne alan bir edebî akımdır. Konularını millî tarihten, günlük yaşamdan almıştır. Kahramanlar toplumun her kesiminden seçilebilir. Kişiler tek yönlüdür, bütünüyle iyi ya da kötüdür. Dramda trajedi ve komedideki üç birlik kuralına uyulmaz. Kaba ve argo sözlere de yer verilebilir. Öldürme, yaralama gibi olaylar sahnede canlandırılır. Dram nazım ve nesir şeklinde yazılabilir. Perde sayısı yazarın tercihine bağlıdır. İlk örneklerini İngiliz sanatçısı William Shakespeare'in (Vilyım Şekspir) verdiği dramın ilkelerini XIX. yüzyıl Fransız sanatçısı Victor Hugo (Viktor Hügo) belirlemiştir.

Tiyatronun Yapı Unsurları

Tiyatronun yapı unsurları; dramatik örgü, yer, zaman, çatışma ve kişilerdir.

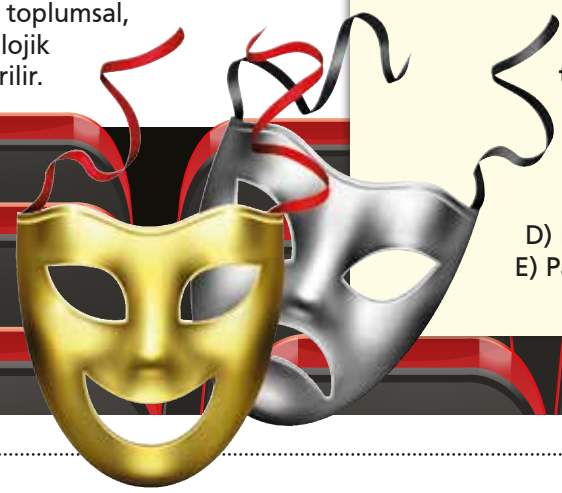
Dramatik Örgü: Tiyatro eserindeki olay örgüsüdür. Her olay, iletiyi seyirciye ulaştırmak için oluşturulan bütünün parçasıdır. Temel ve yan çatışmalardan doğan olaylar, neden-sonuç ilişkisi ile birbirine bağlanır. Dramatik örgü perde, sahne vb. bölümlemeler etrafında düzenlenir (Bazı metinlerde bu bölümlemelere karşılık gelen meclis, fasıl gibi terimler bulunur.).

Yer (Mekân): Olayların geçtiği çevredir. Canlandırılan olaylar, yaşandığı zamana ve çevreye uygun bir dekor ile sahnede yansıtılır. Oyunun geçtiği yeri canlandırmak için kullanılan ışık, eşya gibi araçların tümü dekoru oluşturur. Oyuncunun dekor gereği kullandığı eşyalar, dekora yardımcı sahne eşyaları olan aksesuarlar da mekânı tamamlayan ögelerdir. Tiyatroda mekân işlevsiz değildir. Oyunu daha iyi anlamak için mekân-zaman-olay ilişkisinin göz önünde bulundurulması gerekir.

Zaman: Olayların başlangıcı ile bitişi arasında geçen süredir. Tiyatro metninde olaylar; kronolojik zaman, düğümden başlatılan zaman, sonuçtan başlatılan zaman ve düzensiz zamanlardan biri ile sıralanabilir.

Çatışma: Dramatik örgünün gelişmesinde basamakları ortaya çıkaran, kişiler arasındaki iç ve dış mücadeleler, anlaşmazlıklardır. Karşıt duygu, düşünce ve isteklerin; kişilik özelliklerinin bir arada sergilenmesi ile ortaya çıkar. Sosyal statü, ekonomik durum, psikolojik yapı, eğitim ve kültür gibi unsurlardaki keskin farklılıklar çatışmayı belirleyen etkenlerdir.

Kişiler: Tiyatro eserinde aralarında çatışma bulunan ve böylelikle olayları var eden insanlardır. Kişiler, iletinin okura / izleyiciye ulaşmasını sağlayan temel unsurdur. Kişiler, olaylardaki ağırlıklarına göre birinci veya ikinci derecede önemli kişiler diye ayrılır. Tip ve karakterler çevrelerinden soyutlanmadan toplumsal, fiziksel ve psikolojik özellikleriyle verilir.

SORULAR

SORU 1:

Trajedi (Tragedya) ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Kaba ve çirkin sözlere yer verilmez.

B) Konularını tarihten ve mitolojiden alır.

C) Kahramanlar, sıradan insanlardır.

D) Üç birlik kuralına uygun olarak yazılır.

E) Manzum biçimde oluşturulur.

Cevap: C

SORU 2:

(I) Tanzimat sanatçıları tiyatro yazarlığında hem geleneksel unsurlardan beslenmiş hem de Batı'dan birçok tiyatro çevirisi yapmıştır. (II) Örneğin İbrahim Şinasi, ilk Türkçe oyun olan Şair Evlenmesi'ni yazarken geleneksel tiyatroya ait birçok hususta faydalanmıştır. (III) Ahmet Mithat Efendi örneğin Moliere'in birçok eserini Türkçeye uyarlamıştır. (IV) Bu dönemin önemli bir özelliği birçok oyunun sahnelenmek için değil okunmak için kaleme alınmış olmasıdır. (V) Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi'ne gelindiğinde ise tiyatro farklı anlayışlarla gelişmesini sürdürmüştür.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?

A) I. B) II. C) III.
D) IV. E) V. **Cevap: C**

Soru 3:

Aşağıdakilerden hangisi modern tiyatro türlerinden biri değildir?

A) Trajedi
B) Komedi
C) Dram
D) Kukla Oyunu
E) Pandomim

Cevap: D